

NAAR EEN HOGER NIVEAU BEGRIJPEND LEZEN BIJ JE BASISCHOOLLEERLINGEN

Acties voor beter leesbegrip en meer leesmotivatie

Leerlingen die vlot begrijpend lezen hebben een voetje voor. Een goed leesbegrip stelt hen in staat om snel informatie te verwerken en kennis te verwerven, tijdens hun schoolcarrière en later tijdens hun professionele loopbaan. Alleen: Vlaamse en Nederlandse jongeren scoren qua begrijpend lezen niet naar behoren en een groeiend aantal jongeren verlaat het onderwijs met een taalachterstand, zo blijkt uit de laatste PIRLS-, PISA- en PIAAC-onderzoeken. Daarom bracht de Taalraad Begrijpend Lezen van de Taalunie in opdracht van de ministers van Onderwijs en Cultuur van Nederland en Vlaanderen het actieplan *Effectief onderwijs in begrijpend lezen* uit. De vijf kernthema's van dat plan worden in dit *Fons*-artikel bondig samengevat. In *Fons* 14 en *Fons* 15 laten we scholen in Vlaanderen en Nederland vertellen hoe zij die thema's integraal aanpakken en omzetten in concrete acties, samen met leesbevorderende en onderwijsondersteunende organisaties, en lerarenopleidingen.

Fieke Van der Gucht

Over de auteur

FIEKE VAN DER GUCHT

werkte 7 jaar bij leesbevorderingsorganisatie Iedereen Leest. Nu werkt ze halftijds aan de UGent als taalcoach. Daarnaast redigeert of schrijft ze teksten als *De Kommaneuker*, onder meer voor de Nederlandse Taalunie.

VIJF KERNTHEMA'S: ALLEEN SAMEN- SPEL WERKT

Wie leert jongleren, begint met één balletje van de ene naar de andere hand te gooien. Jongleurs die ook willen scoren bij hun publiek, moeten daarvoor meer ballen de lucht in houden, en wel tegelijk. Zo is het ook met de vijf kernthema's uit het actieplan die een rode draad vormen voor tal van acties op het vlak van effectief leesonderwijs: samenspel levert het mooiste schouwspel op! Wil je als school betere lezers maken van je leerlingen, dan:

- vertrek je vanuit **urgentiebeseft**,
- stel je met het schoolteam een **taal-leesbeleid** op,
- gebruik je een **effectieve leesdidactiek**,
- werk je aan **leesmotivatie**,
- en geef je **formatieve feedback**.

Die thema's zijn op zich niet (volkomen) nieuw, de sterke nadruk op de nauwe verwevenheid tussen de thema's is dat wel.

Vertrek vanuit urgentiebeseft

Geen leraar die niet overtuigd is van het belang van een goed leesbegrip en leesplezier. Maar voor het urgentiebeseft dat een schoolbrede aanpak voor effectief leesonderwijs in gang zet, vormen externe prikkels vaak de aanleiding: tegenvallende toetsen of beoordelingsmomenten, een negatieve beoordeling van de onderwijsinspectie of de actuele belangstelling voor leesonderwijs. Die prikkels zijn de ideale aanleiding voor reflectie. Verdiep je met een paar collega's in de meest recente inzichten rond begrijpend lezen en 'scan' vervolgens het leesonderwijs

in jouw school: waar loop je vooruit, waar trappel je ter plaatse, waar hink je achterop?

Stel een taal-leesbeleid op

Het urgentiebeseft levert je als schoolteam de energie om actie te ondernemen. Maar met losse flodders schiet je niet raak. De taal- en leesnoden zijn gauw vergeten als je ze als directie niet laat vastleggen in een taal-leesbeleidsplan dat in hoofdzaak beantwoordt hoe je als school verder met taal en lezen zal omgaan in alle vakken. Het plan legt uit waarom je inzet op begrijpend lezen – zo haak je in op het urgentiebeseft – en hoe de specifieke visie op taal en lezen aansluit bij het algemene schoolproject. Verder beschrijft het de huidige situatie op het gebied van (begrijpend) lezen én de gewenste situatie. Je formuleert vervolgens niet alleen de doelen om dat ideaalscenario te bereiken, maar ook wanneer die volgens je school behaald zijn, met welke acties je ze wil bereiken en welke leesdidactiek je daarvoor gebruikt, hoeveel tijd je eraan wil besteden en wie de acties zal uitvoeren. Tot slot geef je aan hoe je de vorderingen in begrijpend lezen zal evalueren, via formatieve feedback bijvoorbeeld.

Het is cruciaal dat het leesbeleidsplan gedragen wordt door het hele schoolteam, zodat het in de hele school 'leeft'. Een dergelijk plan met alle collega's samen uitwerken is minder praktisch. Werk liever in een kernteam dat terugkoppelt naar het hele team: er moeten zo min mogelijk neuzen worden opgehaald voor het plan, liever wijzen ze alle de juiste richting uit. Een vaststaand format voor een taal-leesbeleidsplan bestaat niet, geen school is immers hetzelfde. De Taalraad Begrijpend Lezen roept leesbevorderende en onderwijsonder-

steunende organisaties dan ook op om een eigen stappenplan te ontwikkelen, op maat van de school. Wél zijn er tal van goede praktijkvoorbeelden die als inspiratiebron kunnen dienen. Het artikel "Van duurzaam leesbeleid naar sterk leesonderwijs!" uit *Fons 11* zet je bijvoorbeeld uitstekend op weg; in volgende Fons-artikels worden nog meer inspirerende voorbeelden ontsloten.

INSPIREREND STAPPENPLAN

Surf naar lezeninhetvmo.nl. Die website richt zich dan wel op lezen in het secundair beroepsonderwijs, maar kan vast inspireren met zijn handleiding, inclusief praktische invulschema's, om een afdoend taal-leesbeleidsplan op te stellen (en uit te voeren).

Gebruik een effectieve leesdidactiek

Uit wetenschappelijk onderzoek komen heel vaak dezelfde kenmerken van een effectieve leesdidactiek naar voren. Je boekt resultaten in begrijpend lezen als je leerlingen functionele, authentieke teksten aanbiedt die hen stimuleren om de betekenis ervan te achterhalen. Over die teksten ga je vervolgens in interactie: ga niet alleen als leraar in gesprek met de leerlingen, laat leerlingen ook onderling over de teksten praten. Maak van hen bovendien strategische lezers die weten welke oplossingen er bestaan om leeshordes te nemen. Struikelt een leerling over een moeilijk woord? Deel dan jouw denkproces om de betekenis te achterhalen hardop met de leerlingen. Die krachtige techniek heet *modeling*. Tot slot worden leeskilometers bij voorkeur niet alleen gemaakt in de taalvakken: leerlingen

moeten de transfer van bijvoorbeeld leesstrategieën ook maken naar niet-taallessen.

LANG ZULLEN ZE BEGRIJPEND LEZEN

Fons 10 zoomde in op het project Lang zullen ze begrijpend lezen in Heverlee, een samenwerking tussen de UCLL-lerarenopleiding en de juffen en meesters van het vijfde en zesde leerjaar. Het project paste de didactische sleutels van effectief leesonderwijs toe op het jeugdboek Lampje van Annet Schaap. Theoretische achtergrond bij de didactische sleutels vind je in het VLOR-rapport Sleutels voor effectief begrijpend lezen. Inspiratie voor een eigentijds didactiek in het basisonderwijs.

Werk aan leesmotivatie

Leesplezier en leesmotivatie vormen de motor van effectief leesonderwijs. Wie graag en met een doel voor ogen leest, groeit sneller en beter op het vlak van leesvaardigheid. Expliciete en frequente aandacht voor leesplezier is dus broodnodig. Selecteer thema's die je leerlingen boeien of laat ze zelf leesmateriaal kiezen uit een rijk, gevarieerd en kwalitatief aanbod. Praat over wat je zelf leest en laat leerlingen hun eigen leestips delen. Lees voor of laat een ouder voorlezen. Voorzie tijd voor begeleid vrij lezen, richt knusse leesplekken in, laat boeken en intrigerende citaten rondslingeren. En schakel partners in: een auteur, de openbare bibliotheek of een leesbevorderende organisatie bijvoorbeeld.

UITGELEZEN PARTNER

Wil je leesplezier en leesmotivatie stimuleren? Ben je op zoek naar rijke, gevarieerde teksten? Dan is Iedereen Leest de uitgelezen partner. Van de aarzelende lezer tot de leesomnivoor, van jonge tot oudere lezers: leesbevorderingsorganisatie Iedereen Leest presenteert hun leestips op maat, bijvoorbeeld via boekenzoeker.be. Tegelijkertijd geeft Iedereen Leest jou als leraar een overzicht van alle mogelijke leesinitiatieven en een toegankelijke samenvatting van alle recente wetenschappelijke inzichten over lezen. Surf naar www.iedereenleest.be, selecteer op 'leesplezier' en 'leesmotivatie', en ontdek wat haalbaar is in jouw klaspraktijk.

GEDIFFERENTIEERD FORMATIEF TOETSEN

De Willem van Oranjeschool in Enschede werkt met een nieuw formatief toetsstelsel. Ten eerste wordt er tussendoor getoetst, niet pas aan het einde. En elke leerling krijgt een toets op eigen leesniveau. Met verschillende teksten voor verschillende niveaus kun je makkelijker differentiëren. Feedback krijgen leerlingen op de Willem van Oranjeschool ook van elkaar, via tutorlezen of duo-lezen. Een hogereklasser helpt daarbij een lagereklasser op een gestructureerde manier. Werk jouw school ook met formatieve feedback om het leesbegrip van je leerlingen te monitoren? We horen het graag via redactie@tijdschriftfons.be

Geef formatieve feedback

Zetten de geplande acties uit je taal-leesbeleidsplan ook zoden aan de dijk? Dat kan je nagaan door de leesvorderingen van je leerlingen te monitoren. Nu is leesvaardigheid opbouwen een complex proces dat traag, maar gestaag verloopt. Bepaal niet alleen het definitieve doel waar je met de leerling uiteindelijk naartoe werkt, maar ook alle tussendoelen. Kies eenzelfde feedbackmethode uit voor je hele klas: gebruik observatie-instrumenten, voer reflectiegesprekken of laat leerlingen een leesportfolio bijhouden. Bij voorkeur gebruikt je hele schoolteam die methode ook en wordt die vastgelegd in het taal-leesbeleidsplan.

Meer weten?

Lees dan het rapport van de Taalraad Begrijpend lezen: Carlijn Pereira & Martijn Nicolaas (2019). *Effectief onderwijs in begrijpend lezen: acties voor beter leesbegrip en meer leesmotivatie*. Nederlandse Taalunie. 32 p.

